

УДК 336.67

Трошина Г. Б.

здобувач вищої освіти групи МОБМ-17-Г1
ННІМП ДЗВО «Університет менеджменту
освіти», м. Київ

Науковий керівник:

Іванова В. В.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки,
підприємництва та менеджменту ННІМП
ДЗВО «Університет менеджменту освіти», м.
Київ

УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У статті висвітлені теоретичні основи управління прибутком підприємства. Розглянуто та узагальнено тлумачення науковцями категорії «прибуток підприємства».

Ключові слова: прибуток, формування прибутку, витрати, фінансові результати, управління прибутком.

УПРАВЛЕНИЕ ПРИБЫЛЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация. В статье освещены теоретические основы управления прибылью предприятия. Рассмотрены и обобщены толкования учеными категории «прибыль предприятия».

Ключевые слова: прибыль, формирование прибыли, расходы, финансовые результаты, управления прибылью.

ENTERPRISE PROFIT MANAGEMENT

Abstract. In article the theoretical bases of management of a profit of the enterprise are highlighted. Considered and summarized the interpretation by the researchers of the category "profit of the enterprise".

Key words: profit, profit generation, expenses, financial results, profit management.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах ринкової економіки, прибуток є найважливішим оціночним показником діяльності підприємства, джерелом матеріального добробуту підприємства, його працівників та держави в цілому. Максимізація прибутку – це головна мета кожного комерційного підприємства, тому виникає потреба вирішувати нові завдання для його максимізації.

Аналіз досліджень і публікацій. Питанню теоретичного обґрунтування прибутку та розв'язанню проблеми його формування на сучасному підприємстві присвячено праці таких учених як С. Баранцевої, А. Борисова, І. Бланка, М. Гладкої, О. Кривицької, С. Ляшенка, А. Мойсеєва, С. Мочерного, С. Покропивного, О. Філімоненкова, В. Худої. Теоретичні аспекти управління прибутком діяльності підприємств були відображені в наукових працях В. Апопія, В. Блонської, Я. Качмарика, А. Мазаракі та інших науковців. Однак в умовах нестабільної економіки, не дивлячись на велику кількість досліджень прибутку, актуальним залишається аналіз управління прибутком на підприємстві.

Метою статті є дослідження управління прибутком та вдосконалення цього процесу на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прибуток суб'єкта господарювання відіграє важливу роль у системі управління фінансами підприємства, а тому привертає значну увагу дослідників із академічних кіл та практиків фінансового менеджменту. М. Молдованов вважає, що

«прибуток – одна із форм вартості додаткового продукту, що виступає як різниця між ціною реалізації товару і затратами на його виробництво.» [5] Тобто прибуток розглядається як частина вартості праці, яка не увійшла у склад витрат виробництва; вартісне вираження додаткової праці. В той час Мочерний С. тлумачить категорію «прибуток» більш ширше, а саме як «частину загального доходу підприємства, фірми та компанії після відрахування економічних витрат.» [4].

О. Філімоненков визначає прибуток, як «одне з основних джерел фінансових ресурсів підприємств, за допомогою якого відбувається формування централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів. За рахунок прибутку відбувається формування в значному обсязі бюджетних ресурсів держави, здійснюється фінансування розширення підприємств, матеріальне стимулювання робітників, вирішення соціально-культурних заходів тощо.

Прибуток як кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства «представляє собою різницю між загальною сумою доходів і витратами на виробництво і реалізацію продукції, тобто його формування відбувається внаслідок взаємодії багатьох компонентів як з позитивним, так і з негативним значенням» [7].

Згідно з твердженням А. Борисова прибуток є перетвореною формою доданої вартості, яка виступає як перевищення доходу над витратами за визначений період часу [3]. У його визначенні звертається увага на те, що прибуток обов'язково є величиною додатньою, тобто позитивним фінансовим результатом. А. Мойсеєв висвітлює прибуток як «грошовий дохід, створений в результаті виробничо-господарської діяльності; різниця між затратами на виробництво виробів і ціною по якій ці вироби реалізуються» [8]. Дане визначення вважаю неприйнятним, тому що перевищення витрат над доходами характеризується негативним фінансовим результатом – збитком. Загальний прибуток підприємства є кінцевим

результатом діяльності підприємства. В його складі враховується прибуток від усіх видів діяльності підприємства: від реалізації товарної продукції, робіт, послуг – валовий прибуток; від операційної діяльності; від звичайної діяльності; від надзвичайної діяльності. Крім того розраховують чистий прибуток, тобто такий, який залишається в розпорядженні підприємства [7].

І. Бланк використовує співвідношення ризику і доходу при визначенні поняття прибутку. «Прибуток – це втілений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності та є різницею між сукупним доходом і сукупними витратами в процесі здійснення цієї діяльності». Це визначення схиляється більше до методичних підходів визначення прибутку за бухгалтерським обліком [2].

Доцільно погодитися з думкою колективу авторів Б. Райзбергом, Л. Лозовским та Е. Стародубцевою, які визначають прибуток як «перевищення доходів від реалізації товарів і надання послуг над витратами на виробництво і реалізацію цих товарів (послуг). Прибуток – різниця між виручкою від реалізації продукту господарської діяльності і сумою витрат факторів виробництва на цю діяльність в грошовому вимірнику.»[6]. Отже, прибуток – це кінцевий позитивний фінансовий результат здійснення підприємницької діяльності; та частина чистого доходу, що лишається підприємству після відшкодування всіх витрат, пов'язаних з виробництвом, реалізацією продукції та іншими видами діяльності.

Формування прибутку відбувається з наступних джерел:

- прибуток від реалізації продукції (визначається як різниця між виручкою від реалізації продукції (без врахування податку на додану вартість і акцизного збору) та собівартістю реалізованої продукції);
- прибуток від інших видів реалізації включає прибуток від продажу майна, матеріальних (основних фондів) і нематеріальних активів, цінних

паперів інших підприємств тощо; визначається як різниця між ціною продажу та балансовою (залишковою) вартістю об'єкта, який продається;

– прибуток від позареалізаційних операцій – це прибуток від спільної діяльності підприємств, проценти за придбаними акціями, облигаціями та іншими цінними паперами, штрафи, що сплачуються іншими підприємствами за порушення договірних зобов'язань, доходи від володіння борговими зобов'язаннями, роялті.

Зрозуміло, що прибуток найважливіша економічна категорія ринкових відносин, яка, відповідно, виконує ряд значущих функцій (рис.1.).

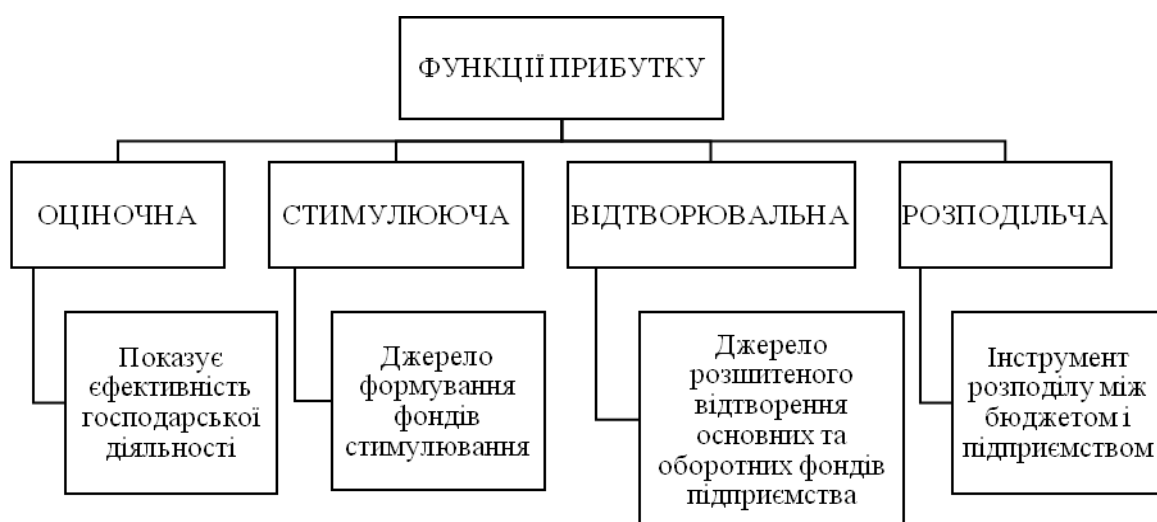

Рис.1. Функції прибутку [8]

Оціночна функція полягає в тому, що прибуток є критерієм і показником ефективності діяльності підприємства. Іншими словами, сам факт прибутковості уже свідчить про ефективну діяльність підприємств. Однак підприємству потрібен не взагалі прибуток, а конкретний його розмір для задоволення потреб усіх зацікавлених осіб: власника підприємства, працівників і кредиторів підприємства. Стимулююча функція показує, що виступаючи кінцевим фінансово-економічним результатом діяльності підприємств, прибуток відіграє ключову роль у ринковому господарстві. За ним закріплюється статус цілі, що визначає економічну поведінку господарюючих суб'єктів, благополуччя яких залежить від розміру та від

прийнятого в національній економіці алгоритму розподілу прибутку, включаючи його оподаткування. Відтворювальна функція показує прибуток у ринковій економіці як основне джерело приросту власного капіталу, розширеного відтворення основних і оборотних фондів підприємства, оскільки рішення про дивідендну та інвестиційну політику приймається тільки з орієнтацією на розмір прибутку, який залишається у підприємства після оподаткування. Розподільча функція, в свою чергу, полягає в тому, що прибуток є джерелом формування бюджетів різних рівнів. Він надходить до бюджетів у вигляді податків, а також економічних санкцій та використовується на різні цілі, визначені видатковою частиною бюджету і затверджені в законодавчому порядку [8].

Роль прибутку як фінансового ресурсу характеризується саме його використанням на розширення та вдосконалення виробництва. В умовах ринку стабільні позиції мають тільки ті підприємства, що постійно розвиваються. Проблема управління прибутковістю є достатньо актуальною у будь-яких умовах господарювання та на будь-якому рівні економічного розвитку держави. Це пояснюється тим, що прибуток є найголовнішим показником оцінки діяльності підприємства та основним джерелом фінансування розширеного відтворення ресурсів. Він є первинним стимулюючим важелем розвитку економіки держави в цілому, та окремого підприємства тощо. Отже підтримання постійного інтересу серед як вітчизняних та й зарубіжних науковців до питання управління прибутковістю підприємства є достатньо природним.

Проаналізувавши праці Бланка І. можна виділити п'ять основоположних принципів, які покладено в основу ефективного управління прибутком [1]:

1. Взаємозалежність з системою управління підприємством в цілому. Враховуючи що прибуток виступає результативним показником діяльності підприємства в цілому, то й прийняття будь-яких рішень стосовно його

діяльності так чи інакше буде впливати на рівень прибутку. Отже, система управління прибутком має бути інтегрована та тісно взаємопов'язана із загальною системою управління підприємством;

2. Комплексність, прийнятих управлінських рішень, що стосуються управління прибутком;

3. Високий динамізм управління. Динамічні зміни макросередовища постійно створюють всілякі перешкоди підприємствам для отримання планомірного високого прибутку. Отже це вимагає від системи управління прибутком бути достатньо динамічною з можливістю швидко пристосуватись до зовнішніх змін;

4. Варіантність управлінських рішень щодо досягнення однієї мети. Будь-яке управлінське рішення може тільки тоді бути ефективним, якщо воно прийняте в умовах вибору з декількох альтернативних варіантів;

5. Стратегічна орієнтація управління прибутком. Рішення щодо управління прибутком не повинні йти всупереч загальним стратегічним пріоритетам розвитку підприємства. Ефективність управління прибутком має змогу забезпечити впровадження системи управління прибутком на підприємстві, як єдності взаємопов'язаних елементів, виконуючих свої безпосередні функції та націлених на вирішення не тільки локальних завдань щодо отримання певного рівня прибутку, а й загальних на рівні всього підприємства. В основі цієї системи можна виділити шість основних блоків[1]: ціль, принципи й завдання управління; механізм управління; організаційне забезпечення; інформаційне забезпечення; методи аналізу прибутку; контроль за виконанням плану по прибутку. В процесі управління прибутком потрібно звернути увагу на фактори, які впливають на величину прибутку. Такі фактори можна поділити на дві великі групи: зовнішні на які підприємство не впливає, і внутрішні, на які вплив підприємства розповсюджується. Зовнішні фактори мають значний вплив на величину прибутку, але не залежать від діяльності підприємства. Сюди відносяться

природні умови, державне регулювання цін і тарифів, податкових ставок і пільг, процентних ставок тощо. Внутрішні фактори складаються з виробничих і невиробничих. Наявність і використання засобів і предметів праці, трудових і фінансових ресурсів являють собою виробничі фактори, які, у свою чергу, поділяють на екстенсивні та інтенсивні. Через такі «кількісні зміни», як обсяг коштів і предметів праці, фінансові ресурси, час роботи обладнання, чисельність персоналу та фонд робочого часу, на процес отримання прибутку впливають екстенсивні фактори. Іntenсивними вважаються ті фактори, які здатні вплинути на процес отримання прибутку через підвищення продуктивності обладнання і його якості, використання прогресивних видів матеріалів і вдосконалення технологій їх обробки, підвищення кваліфікації та продуктивності праці персоналу, зниження трудомісткості і матеріаломісткості продукції, вдосконалення організації праці і більш ефективне використання фінансових ресурсів, тобто через «якісні зміни». До невиробничих факторів можна віднести, наприклад, соціальні умови праці та побуту, постачальницько-збутову і природоохоронну діяльність. Усі ці фактори, що впливають на величину прибутку, можна відобразити схематично (рис.2).

Система управління прибутком має свої специфічні мету та завдання. Головною метою цієї системи є визначення ефективних організаційно-економічних заходів щодо управління прибутком. Результатом ефективних заходів щодо управління прибутком підприємства є підвищення рівня прибутку підприємства та його оптимальний розподіл, що позитивно має впливати на напрям розвитку підприємства в цілому та підвищення його ринкової вартості. Основними завданнями управління прибутком є:

- аналіз прибутковості всіх видів діяльності підприємства, зокрема операційної, фінансової, інвестиційної тощо;
- виявлення можливих резервів зростання прибутку;

- вдосконалення структури витрат, оптимізація облікової, цінової та податкової політики підприємства;

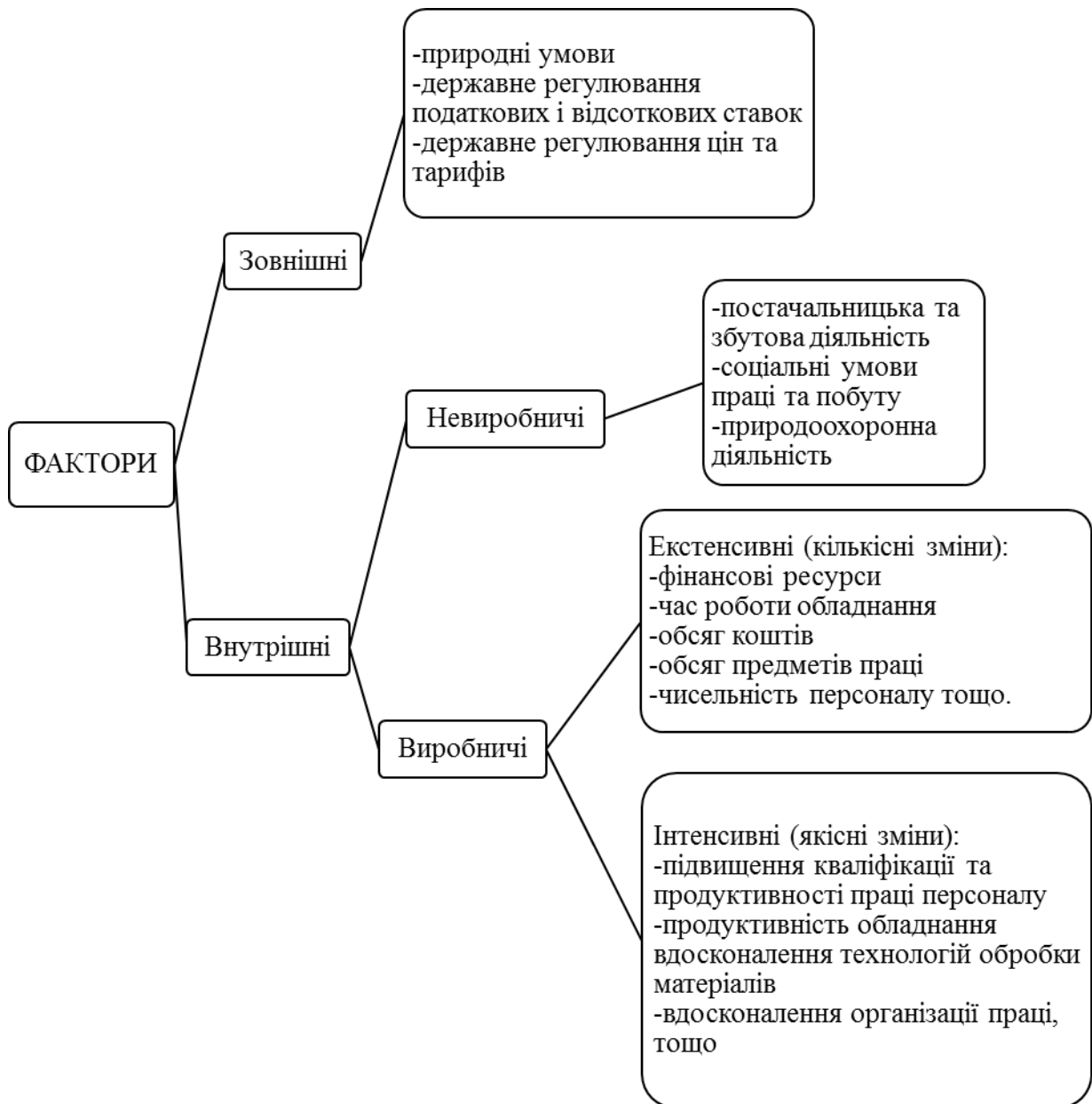

Рис.2. Фактори, що можуть впливати на прибуток підприємства [1]

- оцінка ризикованості окремих пропозицій щодо підвищення прибутковості;
- підвищення конкурентоспроможності підприємства за рахунок досконалої системи формування та використання прибутку.

Отже, збільшення рівня прибутковості підприємства має спиратись на глибокий фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства: оцінку техніко-економічних показників діяльності підприємства й організаційний рівень виробництва, використання виробничих потужностей і основних фондів, сировини і матеріалів, робочої сили, господарських зв'язків.

Висновки. Після опрацювання наукових праць та висвітлення теоретичних аспектів категорії «прибуток» можна зробити висновок, що прибуток є одним із основних завдань будь-якого підприємства. А головною метою існування та здійснення комерційної діяльності підприємством є його максимізація. Позитивний фінансовий результат виступає фактом ефективного здійснення підприємницької діяльності підприємства, його вміння оптимально розподілити використовувані фактори виробництва і знайти їм правильне застосування. На ефективне управління прибутком на підприємстві впливає безліч факторів, які залежать як від самого підприємства в цілому, так і від його зовнішнього середовища. Для здійснення управління прибутком дуже важливо дотримуватися основних принципів такого управління. Величина одержуваного підприємством прибутку залежить як від внутрішніх чинників – ефективності використання наявних ресурсів, так і від зовнішніх, основним з яких є стан економіки країни в цілому. Також, прибуток має ряд «власних» завдань, таких як забезпечити оптимальну пропорційність між рівнями ризику та прибутку, забезпечити високу якість прибутку, максимізувати розмір прибутку (він має відповідати ресурсному потенціалу підприємства), забезпечити постійний розвиток підприємства та його ринкової вартості та ін. Можемо підвести підсумок, що ефективний процес управління прибутком – є одним із найголовніших чинників ефективності господарської діяльності підприємства. Головною метою управління прибутком є визначення шляхів його найбільш ефективного формування та оптимального розподілу, що спрямовані на забезпечення розвитку діяльності підприємства та зростання

його ринкової вартості. Ефективне управління прибутком підприємства можливе при дієвій та правильно сформованій системі управління прибутком підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бланк И. А. Управление прибылью / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2002. 752с., с.48-50
2. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс: Навчальне видання. - К.: Ника-Центр; Эльга, 2000. – 528 с.
3. Борисов А.Б. Большой экономический словарь. – М.: Книжный мир, 2001. – 895 с. с. 566
4. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т 3 / Ред кол. С.В. Мочерний та ін. –К.: Видавничий центр “Академія”, 2002. – 952 с (с.52)
5. Енциклопедичний словник бізнесмена: менеджмент, маркетинг, інформатика / Під ред. М.І. Молдаванова. – К., 2013.
6. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. – М.: ИНФРА, 1996. – 496 с.
7. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств: Навчальний посібник: Навчальне видання. – 2-ге вид., перероб. і доп.. – К.: МАУП, 2004. – 288 с.
8. Фінансовий менеджмент : [навч. посіб.] / За ред. проф. Г.Г. Кірейцева. – Київ : ЦУЛ, 2002. – 496 с.
9. Экономический словарь-справочник /Под ред. А.В. Моисеева. – М.: Просвещение, 1998. – 240 с.

Матеріали подано в авторській редакції